

УДК 65.014
Classification: D21; D82

JEL

ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПРОМИСЛОВОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Щербак А. М.

Розглянуто основні аспекти інформаційного управління як засобу раціонального використання інформаційних процесів задля управління та розвитку соціально-економічних систем, а також проаналізовано наявну ситуацію щодо організації та використання інформації на промисловому підприємстві. Досліджено вплив інформаційних процесів на діяльність промислового підприємства та можливість якісних змін у процесі їх упровадження в управління промисловим підприємством. Проаналізовано сутність потреб промислових підприємств у використанні інформаційних процесів. Уточнено теоретичні основи поняття "інформаційне управління", розглянуто наявні та запропоновано нове поняття "інформаційний процес".

Ключові слова: інформаційне управління, інформаційний процес, інформаційні технології, інформаційні системи.

.....

ОСОБЕННОСТИ ИНФОРМАЦИОННОГО УПРАВЛЕНИЯ И ИНФОРМАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ НА ПРОМЫШЛЕННОМ ПРЕДПРИЯТИИ

Щербак А. М.

Рассмотрены основные аспекты информационного управления как средства рационального использования информационных процессов для управления и развития социально-экономических систем, а также проанализирована сложившаяся ситуация в организации и использовании информации на промышленном предприятии. Исследовано влияние информационных процессов на деятельность промышленного предприятия и возможность качественных изменений в управлении промышленным предприятием при их внедрении. Проанализирована сущность потребностей промышленных предприятий в использовании информационных процессов. Уточнены теоретические основы понятия "информационное управление", рассмотрены существующие и предложено новое понятие "информационный процесс".

Ключевые слова: информационное управление, информационный процесс, информационные технологии, информационные системы.

.....

FEATURES OF INFORMATION MANAGEMENT AND INFORMATION PROCESSES AT AN INDUSTRIAL PLANT

A. Shcherbak

The basic aspects of information management as a means of the efficient use of information processes for the management and development of socio-economic systems has been studied. The situation in the organization and use of information at an industrial enterprise has been analyzed. The influence of information processes on the industrial activity and a possibility of qualitative changes in the process of their implementation in the management of industrial enterprises have been investigated. The nature of the needs of industrial enterprises in the use of information processes has been analyzed. The theoretical foundations of the concept "information management" has been clarified. The available concepts have been considered a new concept of the information process has been proposed.

Keywords: information management, information process, information technologies, information systems.

Усесвітні тенденції розвитку суспільства формують необхідність у суттєвому розширенні використання інформаційних відносин у сфері управління. Інформація стосовно допоміжного та другорядного фактора суспільного виробництва за своїм впливом перетворюється на один із вирішальних чинників впливу на економіку. Більше того, вона стає безпосереднім чинником економічного розвитку, залучаючи в роботу значну частину матеріальних ресурсів, і в цій якості є інформаційним потенціалом або інформаційними ресурсами розвитку та функціонування промислових підприємств.

Враховуючи прогрес інформаційних технологій та нове конкурентне середовище, жорсткі підходи до організації управління поступаються місцем гнучким оперативним інформаційним процесам.

Питання ролі інформатизації та інформаційних процесів в управлінні промисловим підприємством висвітлені в наукових працях таких вчених: М. Кастельса, М. Мескона, Д. Тапскотта, Іванова І. І., Кулицького С. П., Морозова Н. А., Лепейко Т. І., Пушкаря О. І., Уткіна В. Б. та ін. [1 – 9]. Проте на даний момент, за наявності великої кількості літератури та наукових розробок закордонних учених у сфері управління інформацією, а також сучасних здобутків та досліджень українських учених, невіршеним залишається чимале коло питань, серед яких місце інформаційних процесів та їх значущість в управлінні промисловими підприємствами, шляхи удосконалення, оцінювання та визначення напрямів організаційного забезпечення інформаційних процесів управління.

Зважаючи на достатню опрацьованість питання управління підприємством, ретельний науковий аналіз дозволив виявити достатньо вузьку спрямованість, вузький технічний аспект та відсутність спрямованості на впровадження методів інформаційного управління.

Мета статті полягає в обґрунтуванні доцільності впровадження інформаційного управління та використання інформаційних процесів на промисловому підприємстві.

Застосування інформаційних систем і технологій, використання інформаційних процесів призводить до нової форми управління – інформаційного, яке зумовлене також входженням вітчизняних підприємств у ринкові умови, що, у свою чергу, потребує підвищення оперативності та мобільності прийняття рішень.

Інформаційне управління пов'язане з оптимізацією використання підприємством усіх його ресурсів, персоналу, обладнання, матеріальних ресурсів, фінансових ресурсів, інтелектуального потенціалу [9, с. 140].

Сучасне управління неможливе без застосування комплексної технології управління, заснованої на сучасних програмних рішеннях, що дозволяє впорядкувати інформаційні процеси, надати доступ до актуальних даних і забезпечити необхідні кошти для підтримки прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Одним із шляхів підвищення ефективності інформаційного управління промисловим підприємством є використання інформаційних процесів управління із системних позицій. Тому більшої актуальності набуває проблема раціонального використання інформаційних процесів, методів і технологій в інтересах управління і розвитку соціально-економічних систем.

У реальній практиці інформаційне управління часто використовують як засіб управління виробництвом і технологічними процесами на базі спеціалізованих програмних засобів. На сьогодні інформаційне управління на промислових підприємствах є вузько спеціалізованим та орієнтоване більше на технічні результати, ніж на економічні [10, с. 20–24].

У сучасних умовах інформаційні системи як основні системи ефективного аналізу відіграють провідну роль на підприємстві і роблять істотний внесок у процес прийняття рішень. Особливо це стає важливим як інструмент антикризового управління. Крім того, саме інформаційні технології дозволяють долати інформаційний тиск, що важливо в процесі прийняття рішень, особливо в антикризових ситуаціях. Сам процес управління промисловим підприємством є процесом оцінювання та аналізу інформації, який залежить від якості управлінського рішення [11, с. 141]. У цьому сенсі інформація та інформаційний процес є основним фактором, що впливає на якість управління промисловим підприємством.

Інформаційний підхід в управлінні – це підхід, який включає інформаційний аналіз процесів і явищ, опис структури об'єкта управління, опис об'єктів, відносин і зв'язків, а також інформаційний опис структури управлінських потоків, побудову інформаційних моделей за допомогою застосування інформаційних процесів [12, с. 113].

Інформаційне управління промисловим підприємством з використанням системного підходу дає змогу здійснити аналіз різних за своєю природою і складністю об'єктів

з єдиної точки зору, виявити при цьому найважливіші характерні риси функціонування системи і врахувати найбільш істотні фактори, що впливають на її розвиток. При цьому передбачається підпорядкованість цілей та результатів підсистем загальносистемній меті. Безперечною перевагою такого управління є спрямування на слабо структуровані проблеми, пошук оптимального варіанта їх вирішення [13].

Якісне інформаційне управління передбачає сукупність принципів і механізмів, що спрямовані на формування та оптимізацію інформаційних процесів на підприємстві з метою встановлення якісної координації у внутрішньому та зовнішньому середовищі підприємства.

На основі дослідження літературних джерел [1– 3; 5; 6; 12; 14] було узагальнено та систематизовано наведені в літературі визначення поняття "інформаційний процес" (таблиця).

Таблиця

Визначення поняття "інформаційний процес"

Родове поняття	Головна особливість	Сутність поняття	Автор, джерело
Система	система взаємодії	система інформаційної взаємодії, до якої вступають у процесі виконання всіх функціональних зобов'язань, обов'язків, або посадових інструкцій	Американська група стратегічного менеджменту [3]
	система управління	система управління підприємством, яка, з одного боку, спирається на наявні та сформовані форми інформації, а з іншого – формує ті форми інформації, які полегшують як спільну діяльність, так і саме управління підприємством	М. Кастельс [1]
	система управлінських функцій	в організаційному контексті – це система управлінських функцій, яка включає взаємодію між людьми та підрозділами і процесом обміну та передачі інформації	Б. Мільнер [14]
Процес	процес	процес накопичення, обробки та розповсюдження економічної інформації з метою управління суспільним виробництвом і окремими його ланками (економічними об'єктами)	Салига С. Я. [12]
	соціальний та управлінський процес	соціальний та управлінський процес, за допомогою якого окремі особи та групи осіб задовольняють свої потреби в інформації за допомогою взаємного обміну	Ф. Котлер, Г. Армстронг, Дж. Сондерс, В. Вонг [2]
	процес	процес у сфері управління, який є процесом пошуку, збору, переробки та подання інформації у формі, придатній для її використання	Кулицький С. П. [5]
Сукупність	сукупність відомостей	сукупність відомостей про стан керівної та керованої підсистеми, а також навколишнього середовища, за допомогою якого здійснюється циклічний повтор стадії процесу управління – отримання, переробки відомостей про стан керованого об'єкта та передачі йому керівних команд	Морозова Н. А. [6]

Беручи до уваги визначення поняття інформаційного процесу Б. Мільнера, можна відзначити, що саме інформаційні процеси дозволяють керівникам ефективно виконувати свою роботу та приймати рішення про вибір оптимальної стратегії для досягнення поставлених цілей, оскільки кожна дія інформаційного процесу є пунктом, у якому через недбалість зміст може бути втрачений [14, с. 221].

Інформаційний процес на промисловому підприємстві стає якісно новим виробничим ресурсом, який сприяє підвищенню та нарощуванню виробництва інформаційних продуктів і знань та швидкому економічному зростанню за відносно низьких темпів зростання матеріального виробництва [8].

Управління підприємством є неможливим без інформаційних процесів, адже вони не тільки спираються на зовнішню та внутрішню інформацію, але й формують необхідну для якісного управління інформаційну базу.

За авторською версією інформаційний процес трактується як стійка, цілеспрямована система взаємопов'язаних дій, яка за допомогою певних технологій та за оптимальний термін перетворює вхід (ресурси) у виходи (результати), що мають цінність для внутрішніх і зовнішніх споживачів і в кінцевому результаті сприяють зростанню вартості підприємства.

Сутнісний зміст "інформаційного процесу" суб'єктів управління та його специфічність для промислових підприємств полягає в тому, що кожний із рівнів управління характеризується особистим набором функцій, основною з яких є контроль. Звідси випливає, що інформаційний процес стосується кожної з функцій управління, які мають відношення до процесу формування управлінських рішень, і його неможливо усвідомлювати без визначення рівня актуальності в інформаційних процесах.

Сутність потреб промислових підприємств у використанні інформаційних процесів полягає в наступному:

необхідність мати інформацію для виконання певних дій щодо усунення розбіжностей між наявними (фактичними) і бажаними (прогнозованими) станами тих об'єктів, за якими здійснюють спостереження з метою забезпечення життєдіяльності підприємства;

формування на основі безумовного, орієнтовного, дослідницького рефлексу під впливом зовнішніх та

внутрішніх факторів середовища потреби в знаннях; використання знань у процесі їх мотивованого споживання, що можна назвати інформаційними потребами [12].

Сучасний етап розвитку національної економіки України характеризується пошуком найефективніших важелів та інструментів ведення виробничо-господарської діяльності на тлі інформаційних процесів управління промисловим підприємством [15].

Тож у процесі управління головною метою інформаційного процесу є усунення невизначеності, оскільки саме циркулювання всередині та поза підприємством дозволяє впорядкувати господарські процеси та погодити їх із зовнішнім середовищем і внутрішніми потребами підприємства. У разі зниження або усунення невизначеності інформація визначає стратегію підприємства та способи досягнення поставлених на підприємстві цілей.

Інформаційні процеси управління з їх сучасними підходами, прийомами та методами все частіше викликають інтерес з боку керівників промислових підприємств. Кількість промислових підприємств, що використовують інформаційні процеси управління у своїй діяльності, зростає доволі швидкими темпами. Слід наголосити на тому, що для успішної реалізації інформаційних процесів управління на промисловому підприємстві повинна бути прийнята така філософська концепція виробничо-комерційної діяльності, що потребує специфічного світогляду, мислення, дій керівників і всіх працівників підприємства і яка б реалізувалась через переорієнтацію з вимог виробництва на вимоги ринку. Виробничо-комерційна діяльність має здійснюватися з соціально-економічних позицій.

В умовах сьогодення вдосконалення інформаційних процесів управління необхідно пов'язати із переведенням інформаційної системи підприємства на більш високий рівень управління, достатній для досягнення нових цілей його діяльності. Важливим чинником удосконалення системи управління підприємством є наявність розвиненої інформаційної системи, основне завдання якої полягає у зборі та переробці інформації, необхідної для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Необхідність удосконалення інформаційної системи обумовлюється критичним рівнем упровадження інформаційних технологій, коли

підприємство стає неконкурентоспроможним. Достатній рівень показує ту граничну межу, коли подальше вдосконалення інформаційної системи недоцільне через переважання витрат над можливими доходами.

Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка методичного підходу до організаційного забезпечення інформаційних процесів управління на промисловому підприємстві.

Література: 1. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс ; пер. с англ. под. науч. ред. О. И. Шкаратана. – М. : ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с. 2. Мескон М. Основы менеджмента / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М. : Дело, 1999. – 800 с. 3. Тапскотт Д. Электронно-цифровое общество / Дон Тапскотт. – К. : INTpress ; М. : Рефл-бук, 1999. – 432 с. 4. Иванова І. І. Інформаційна основа економічних трансформацій / І. І. Иванова // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 5. – С. 215–221. 5. Кулицький С. П. Основи організації інформаційної діяльності у сфері управління / С. П. Кулицький ; міжрегіон. акад. упр. персоналом. – К. : МАУП, 2002. – 224 с. 6. Морозова Н. А. Управління комунікаціями в організації / Н. А. Морозова // Вісник ВДУ. Серія. Економіка і управління. – 2010. – № 2. – С. 173–181. 7. Лепейко Т. І. Основи інформаційної економіки : навч. посіб. / Т. І. Лепейко, О. В. Мазоренко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2012. – 136 с. 8. Пушкар А. І. Стратегическое управление развитием электронного бизнеса и информационных ресурсов предприятия (модели, стратегии, механизмы) : научное издание / А. И. Пушкар, Е. Н. Грабовский, Е. В. Пономаренко. – Х. : Изд. ХНЭУ, 2005. – 480 с. 9. Уткин В. Б. Информационные системы и технологии в экономике : учебник для вузов / В. Б. Уткин, К. В. Балдин. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 335 с. 10. Ляшенко О. М. Нові інформаційно-аналітичні технології дослідження систем управління підприємствами / О. М. Ляшенко, С. В. Бабій // Інноваційна економіка : Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2012. – № 3. – С. 20–24. 11. Лафта Дж. К. Менеджмент : [навч. посіб.] / Дж. К. Лафта. – М. : ТК Велбі, 2005. – 592 с. 12. Салига С. Я. Інформаційне забезпечення управлінських рішень на підприємствах : монографія / С. Я. Салига, В. В. Фатюха. – Запоріжжя : ГУ ЗІДМУ, 2007. – 152 с. 13. Петренко С. М. Інформаційне забезпечення внутрішнього контролю господарських систем : монографія / С. М. Петренко. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2007. – 290 с. 14. Мильнер Б. З. Теория организации : учебник / Б. З. Мильнер. – М. : Инфра-М, 2006. – 720 с. 15. Грузина І. А. Проблеми інформатизації в Україні / І. А. Грузина // Економіка розвитку. – 2013. – № 3 (67). – С. 38–42. 16. Бобруль Г. І. Інформація та інформаційні технології в стратегічному управлінні посередницькою організацією / Г. І. Бобруль // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 5. – С. 135–143. 17. Концептуальні засади менеджменту в інформаційній економіці : монографія / за заг. ред. докт. екон. наук, професора Т. І. Лепейко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2010. – 252 с. **References:** 1. Kastels M. Informatsionnaya epokha: ekonomika, obshchestvo i kultura / M. Kastels ; per. s angl. pod. nauch. red. O. I. Shkaratana. – M. : GY VShE, 2000. – 608 p. 2. Meskon M. Osnovy menedzhmenta / M. Meskon, M. Albert, F. Khedouri. – M. : Delo, 1999. – 800 p. 3. Tapskott D. Elektronno-tsifrovoye obshchestvo / D. Tapskott. – K. : INTpress ; M. : Refl-buk, 1999. – 432 p. 4. Ivanova I. I. Informatsiina osnova ekonomichnykh transformatsii [Information Basis of Economic Change] / I. I. Ivanova // Aktualni problemy ekonomiky. – 2008. – No. 5. – P. 215–221. 5. Kulytskyi S. P. Osnovy orhanizatsii informatsiinoi diialnosti u sferi upravlinnia / S. P. Kulytskyi ; Mizhrehion. akad. upr. personalom. – K. : MAUP, 2002. – 224 p. 6. Morozova N. A. Upravlinnia komunikatsiiamy v orhanizatsii [Communications Management in an Organization] / N. A. Morozova // Visnyk VDU. Seriya: Ekonomika i upravlinnia. – 2010. – No. 2. – P. 173–181. 7. Lepeyko T. I. Osnovy informatsiinoi ekonomiky : navch. posib. / T. I. Lepeyko, O. V. Mazorenko. – Kh. : Vyd. KhNEU, 2012. – 136 p. 8. Pushkar A. I. Strategicheskoe upravlenie razvitiem elektronnoho biznesa i informatsionnykh resursov predpriyatiya (modeli, strategii, mekhanizmy) : nauchnoe izdanie / A. I. Pushkar, E. N. Grabovskiy, E. V. Ponomarenko. – Kh. : Izd. KhNEU, 2005. – 480 p. 9. Utkin V. B. Informatsionnye sistemy i tekhnologii v ekonomike : uchebnik dlya vuzov / V. B. Utkin, K. V. Baldin. – M. : YuNITI-DANA, 2003. – 335 p. 10. Liashenko O. M. Novi informatsiino-analitychni tekhnologii doslidzhennia sistem upravlinnia pidpriemstvamy [New Information and Analysis Techniques of Research into Company Management Systems] / O. M. Liashenko, S. V. Babii // Innovatsiina ekonomika : Vseukrainskyi naukovo-vyrobnychiy zhurnal. – 2012. – No. 3. – P. 20–24. 11. Lafta Dzh. K. Menedzhment : [navch. posib.] / Dzh. K. Lafta. – M. : TK Velbi, 2005. – 592 p. 12. Salyha S. Ya. Informatsiine zabezpechennia upravlinskykh rishen na pidpriemstvakh : monohrafiia [Information Support for Management Decisions at Enterprises : monograph] / S. Ya. Salyha, V. V. Fatiukha. – Zaporizhzhia : GU ZIDMU, 2007. – 152 p. 13. Petrenko S. M. Informatsiine zabezpechennia vnutrishnoho kontroliu hospodarskykh sistem [Information management of internal control of economic systems] / S. M. Petrenko. – Donetsk : DonNUET, 2007. – 290 p. 14. Milner B. Z. Teoriya organizatsii : uchebnik / B. Z. Milner. – M. : INFRA-M, 2006. – 720 p. 15. Hruzina I. A. Problemy informatyzatsii v Ukraini [Informatization Problems in Ukraine] / I. A. Hruzina // Ekonomika rozvytku. – 2013. – No. 3 (67). – P. 38–42. 16. Bobrul H. I. Informatsiia ta informatsiini tekhnologii v stratehichnomu upravlinni poserednytskoiu orhanizatsiieu [Information and Information Technologies in Mediator Organizations Strategic Management] / H. I. Bobrul // Aktualni problemy ekonomiky. – 2006. – No. 5. – P. 135–143. 17. Kontseptualni zasady menedzhmentu v informatsinii ekonomitsi : monohrafiia [Conceptual Principles of Management in Information Economy : monograph] / za zah. red. dokt. ekon. nauk, profesora T. I. Lepeyko. – Kh. : Vyd. KhNEU, 2010. – 252 p.

Інформація про автора

Щербак Аліна Михайлівна – аспірант кафедри менеджменту та бізнесу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (61166, Україна, м. Харків, пр. Леніна, 9-А, e-mail: al.shcherbak@gmail.com).

Інформация об авторе

Щербак Алина Михайловна – аспірант кафедри менеджменту и бизнеса Харьковского национального экономического университета имени Семена Кузнеця (61166, Украина, г. Харьков, пр. Ленина, 9-А, e-mail: al.shcherbak@gmail.com).

Information about the author

A. Shcherbak – postgraduate student of the Department of Management and Business of Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9-A Lenin Ave., 61166, Kharkiv, Ukraine, e-mail: al.shcherbak@gmail.com).

Стаття надійшла до ред.
04.12.2014 р.

